

Muhteşem bir eser "Tarihte İstanbul Haritaları"

Prof. Dr. Doğan Uçar
İTÜ İnşaat Fakültesi, Geomatik Mühendisliği Bölümü
Kartografya Uzmanı (e)

Eski çağda Yunan filozoflar daha çok kainatın ve özeldir dünyanın nasıl bir yer olduğu konusunda fikir yürütürlerdi. İnsanların harita çizme yetenekleri henüz gelişmediğinden bu konudaki düşüncelerini yazarak anlatmaya çalıştılar. Örneğin MÖ 9.-8. yüzyılda yaşayan Homeros'a göre dünya Akdeniz ve Karadeniz ile bu denizleri çevreleyen kara parçasından oluşuyordu ve tepsi biçiminde bir yerdi.

Dünya nüfusu ve buna bağlı olarak insanların yakın ve uzak yerleri daha iyi tanıma isteği geliştiğince haritalara olan ihtiyaçları da artmaya başladı. Özellikle baharatları için, tehlikeli olan doğudan kara üzerinden yerine batıdan Hindistan'a güdebilme dürtüsü, deniz haritalarının (portolan) ortaya çıkmasına neden oldu. Bu haritalar başlangıçta tekli yapılarak halindediydi. Bu dönemlerde haritalar en kıymetli eserler oldular ve İtalya, İspanya gibi ülkelerin özellikle kilerin özellikle kileri kentlerinde çok sayıda harita çizimi ve çoğaltımı yapıldı.

"Tarihte İstanbul Haritaları", diğer tanımıyla "Çağlar Boyunca İstanbul Haritaları" kitabı Boyut Yayın Grubu tarafından Mayıs 2020'de yayımlandı. İstanbul'un tarihteki en güzel haritaları ilk defa bu kadar kapsamlı şekilde bir araya getirildi. Büyük boyutlu ve mükemmel baskı kalitesiyle sıra dışı bu kitap araştırmacılar için de, harita meraklıları için de harita değerinde...

Dünya müzeleri ve üniversitelerinden büyük emeklerle elde edilen dijital harita kopyalarını sayısında olağanüstü zengin bir koleksiyona dönüştürmüş. Haritalara eşlik eden yazılarda, Anadolu'ya ya da İstanbul'a görevli gelmiş diplomat, asker, araştırmacıların (jeolog, yazar, kartograf, botanikçi, coğrafyacı vb.) kitapları kapaklarıyla birlikte referans olarak gösteriliyor. Ayrıca bu kitaplarda yer alan çok özel ve özgün haritalar da kitabın kronolojik ilgili bölümlerinde okuyucuya sunuluyor. 19. yüzyıldan sonra ise Fransa, İngiltere, Almanya ve Rusya Ülkeleri ordu kurumlarının da Türkiye ve özellikle İstanbul haritaları ürettikleri görülmüştür.

Bu eser, Boyut Yayın Grubu tarafından haritalara ilişkin 2017 yılında "Claudios Ptolemaios'un Geographike Hyphegesis", 2013 yılında "Piri Reis/Kitab-ı Bahriye'si", 2018 yılında "Tarihte Türkiye Haritaları" gibi kültür hayatımıza kazandırmış başyapıtlardan biridir. Kitap, boyutlu, cildi, saklama kutusu, kâğıdı, basım kalitesi, özgün haritaları ve yazılarıyla son sayfaya kadar özneli sıra dışı tasarımları ile insanı şehrin 2500 yıllık geçmişiyle ilgili her muhtemelen bir tarih dokümanı olarak halkın beğenisine sunuluyor.

Yazılar ayn bir değer katıyor

Bülent Özkan'ın muellif ve editör olarak hazırladığı kitapta, İber Ortaylı, Cella Şengör, Doğan Uçar, Sinan Genim, Mustafa Kaçar ve Mehmet Perinçek gibi akademisyenlerin bu harita ve görsellere özgü çalışmalarına da yer veriliyor. İngiliz, Fransız, Alman ve Rus ve daha birçok ülke kartografilerinin İstanbul için hazırladıkları 14.-19. yüzyıllara ait haritaları barındırıyor. Ayrıca İstanbul'un milat öncesi konumuna ilişkin James Rennell gibi kartografilerin, Herodot ile Strabon gibi tarihçilerin anlatımlarına göre çizilmiş çok önemli haritaları ilk kez bu kitapta yer alıyor.

Haritalara eşlik eden yazılar, harita dönemine ilişkin önemli bilgiler içeriyor. Adeta İstanbul tarihi, haritalar üzerinden ve çok daha akıllık olarak anlatılıyor. Bu anlatımlarda haritaların kartografik, bilimsel niteliklerine girilmemiş olması okuyucunun ilgili dönemin İstanbul yapımına ve yapısına odaklanmasını sağlıyor. Kitabın editörü ve kitabın baskılarında bir değişikliklerine katkıda bulunmuş bilim insanları, haritalarda ilgilili araştırmaları ile toplumu bilgilendirme sorumluluklarını objektif biçimde yansıtmaya çalışıyorlar.

Tarihte İstanbul Haritaları kitabının yazılmasına 2500 yıllık bir

Bir hazine değerinde sıra dışı kitap

"Tarihte İstanbul Haritaları", diğer tanımıyla "Çağlar Boyunca İstanbul Haritaları" kitabı Boyut Yayın Grubu tarafından Mayıs 2020'de yayımlandı. İstanbul'un tarihteki en güzel haritaları ilk defa bu kadar kapsamlı şekilde bir araya getirildi. Büyük boyutlu ve mükemmel baskı kalitesiyle sıra dışı bu kitap araştırmacılar için de, harita meraklıları için de harita değerinde...

Kitapta yer verilen Kartografik eserler

siyrece alt eski İstanbul Haritaları derlemesi (Atlas) değildir. Haritalar ve pitöreskler üzerinden, İstanbul'u kontrol edebilmek için, İngiltere, Fransa, Almanya ve Rusya'nın hangi maliyetleri göze alarak girişimleri muazzam çabalarıyla harita belgesi gerçek hükümsüzdür.

İstanbul, Fatih Sultan Mehmet ile beraber 1453 yılında Türklerin eline geçmesinden sonra herhangi bir ciddi savaş tahribatı yaşamamıştır. Bu tarihten sonra Şehide oluşan yıkımlarını nedeni yangınlar (1633 ve 1833 Cibali, 1721 Balat, 1865 Hocaapaşa, 1870 Beyoğlu ve 1911 Ak-saray) ile büyük depremlerdir (Küçük Kıyamet olarak adlandırılan 1509, 1719, 1766 ve 1894 yıllarında), later yangınlar olsun isteme depremler olsun ortaya çıkan zamanın büyüklüğünün büyük yapıların teknik özellikleri şehir yapısının yeteneğine bağlanarak görülmektedir. Haritalar derlemesine incelendiğinde şehrin hikâyesinde doğal afetler dışında insanlar tarafından yapılmış hangi büyük çözümlerini atlatıldığı da izlemek mümkün olmaktadır.

Kitapta yalnızca Rus, İngiliz, Alman ve Fransız haritaları bulunmuyor. İtalyan haritalarında İtalya ve Venedik'in İstanbul ile rekabeti ve İspanyol haritalarında İspanya'nın Yunanca ve Ermeni dillerindeki İstanbul haritalarının yanı sıra kitapta Macarca ve İsviçre İstanbul haritalarına ve ilgili ülkelerin İstanbul işlerine de yer veriliyor. Kitap, aklî ve bilgilerin uygulanmasının sonuçlarından bir okuyucu konusunu adeta netleştiriyor.

Bu kitap aynı zamanda, ancak Cumhuriyet ile bağlaşılabilen değerli bir İstanbul araştırmasıdır. Kitapta yer verilen ve çoğu hiçbir yerde yayınlanmamış haritalar Dünya Kültür Mirası listesinde yer alan İstanbul ve özellikle şehrin çekirdeği olan Suriçi'nin kurtarılmasının Türkiye için ne kadar önemli olduğunu, turizm açısından da yaratacağı katma değeri kamilar nitelikler taşıyor. Kitap, çağdaş İstanbul toplumunun geleceğe ilgili umutsuzluklarını ortadan kaldırmaya da kendince katkıda bulunuyor.

Daha önce bu bağlamda yapılmış çalışmaların Türkiye için ne sarmenden belirtmek gerek ki bu eser, bu özellikleri ile İstanbul için yayınlanmıştır. Tarih bapıyapıt bir atlas, bir pres-bilgi ürünü niteliği de taşımaktadır.

Okuyucuların sırası ile bir kartograf olarak, "Söz konusu bu kitabın resmi ve özel kurumları, beklenen ödülleri, özel ve kurumsal kütüphaneler için ziyareti için hemmen gözünü çarparek bir yerde bulundurmaması gereken bir eserdir" değerlendirmesini yapmak istemem.